

FRÁSÖGN

af 146. þingi Alþjóðáþingmannasambandsins (IPU) og tengdum fundum í Manama, Barein, 11.–15. mars 2023.

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefndar IPU sóttu fundinn Sigmundur Davíð Gunnlaugsson varaformaður, Jóhann Friðrik Friðriksson og Berglind Ósk Guðmundsdóttir auk Örnú Gerðar Bang, ritara Íslandsdeildar. Helstu mál á dagskrá voru ályktun um netglæpi og áhættuna sem af þeim stafar fyrir alþjóðlegt öryggi og málefni fólksflutninga með áherslu á leiðir til að stöðva mansal og mannréttindabrot. Jafnframt fór fram almenn umræða um það hvernig stuðla mætti að friðsamlegri sambúð og samfélögum án aðgreiningar og um baráttuna gegn umburðarleysi. Þá fór fram utandagskrárumræða um það hvernig auka mætti vitund og kalla eftir aðgerðum vegna alvarlegra mannúðarvandamála sem hafa áhrif á íbúa Afganistan, Sírlands, Úkraínu, Jemen og annarra landa.

Um 1200 þátttakendur sóttu þingið, þar af 683 þingmenn (233 þingkonur, eða 34%) frá 136 aðildarríkjum og 58 þingforsetar. Einnig var mæld þátttaka ungra þingmanna (yngri en 45 ára) og voru þeir 22% þátttakenda. Duarte Pacheco, forseti IPU, lagði í opnunarræðu sinni áherslu á mikilvægi þess að sjónum væri beint að auknu óþoli og mismunum í heiminum og sagði að þingmenn hefðu mikilvægu hlutverki að gegna við að takast á við þá neikvæðu þróun. Konur og börn stæðu einkum frammi fyrir brotum á réttindum sínum og nefndi hann Afganistan sérstaklega, þar sem konur væru útskúfaðar frá samfélaginu.

Tólfplús-hópurinn, sem er samstarfsvettvangur vestrænna lýðræðisríkja, hittist að venju flesta morgna meðan á þinginu stóð. Á þeim fundum var farið yfir helstu mál þingsins og afstaða sendinefnda samræmd eins og hægt var, auk þess sem valdir voru fulltrúar hópsins í embætti og störf á vegum IPU. Fulltrúar hópsins í stýrihópum og framkvæmdastjórn IPU kynntu helstu niðurstöður síðustu funda stjórnarinnar og fundar stjórnarnefndar. Hópur norrænna þingmanna hittist jafnframt í tengslum við þingið í vinnuhádegisverði 12. mars, en Svíþjóð fer með formennsku í norræna hópnum árið 2023.

Enn fremur var haldinn kvennafundur 11. mars þar sem m.a. var rætt um jafnréttismiðuð þjóðþing, kynjamisrétti og ofbeldi gegn konum. Sérstök nefnd um mannréttindi þingmanna gegnir veigamiklu hlutverki innan IPU og gefur hún út viðamikla skýrslu fyrir hvert þing. Á grundvelli skýrslunnar samþykkir ráð IPU fjölmargar ályktanir um brot á mannréttindum þingmanna. Nefndin vinnur mikið starf á milli þinga þar sem hún fer yfir mál þingmanna sem mannréttindi hafa verið brotin á, hvort sem um er að ræða fangelsanir, hótanir, barsmíðar, mannhvörf eða dauðsföll. Nefndin skoðaði mál um meint mannréttindabrot gegn þingmönnum í 14 löndum, þar á meðal Kambódíu, Esvatíní, Írak, Úganda, Líbíu og Venesúela. Þá skipulagði nefndin einnig sérstakan fund um samstöðu þingsins til að hvetja aðra þingmenn til að styðja kollega sína sem standa frammi fyrir mannréttindabrotum.

Sex tillögur að neyðarályktun voru lagðar fram við upphaf þingsins en aðeins er hægt að taka fyrir eitt mál utan dagskrár á hverju þingi samkvæmt reglum IPU. Kosning fór fram um hvaða tillaga yrði fyrir valinu og fékk tillaga Argentínu, Síle, Þýskalands, Hollands og Úkraínu, með stuðningi frá landahópi Rómönsku Ameríku og Karíbahafsins (GRULAC) og Tólfplús-hópsins flest atkvæði. Neyðarályktun þingsins beindi sjónum sínum að því hvernig auka mætti vitund og kalla eftir aðgerðum vegna alvarlegra mannúðarvandamála sem hafa áhrif á íbúa Afganistan, Sírlands, Úkraínu, Jemen og annarra landa og um sérstakt varnarleysi kvenna og barna. Í ályktuninni er alþjóðasamfélagið hvatt til þess að vinna saman að því að vernda mannlíf, lina þjáningar, standa vörð um reisn og tryggja öllum einstaklingum aðgang að grunnþjónustu, svo sem fæði, læknishjálp, vatni og húsaskjóli, óháð uppruna þeirra, með laga- og stefnuúræðum á landsvísu.

Almenn umræða fór fram um pólitískt, efnahagslegt og félagslegt ástand í heiminum og var sjónum beint að því hvernig stuðla mætti að friðsamlegri sambúð og samfélögum án aðgreiningar: baráttunni gegn umburðarleysi. Sigmundur Davíð Gunnlaugsson tók þátt í umræðunum fyrir hönd Íslandsdeildar. Hann ræddi um mikilvægi þess að takast á við hatusorðræðu og rangar upplýsingar og varpaði því fram að hugsanlega væri best að gera það á grundvelli menntunar og gamla góða réttarríkisins. Og í stað þess að skipta fólki í hópa ættum við að fylgja þeirri meginreglu að hver einstaklingur öðlist sömu réttindi óháð fyrir fram skilgreindum eiginleikum. Að lokum skoraði Sigmundur á yfirvöld í Barein að sleppa dansk-bareinska ríkisborgaranum og mannréttindafrömuðinum al-Khawaja úr haldi en hann hefur setið í fangelsi frá árinu 2011 fyrir að nýta tjáningarfrelsi sitt.

Við lok almennrar umræðu samþykkti þingið Manama-yfirlýsingu þar sem helstu áhersluatriði umræðunnar voru dregin saman. Þar eru aðildarríkin hvött til þess að leggja sig fram um að berjast gegn ójöfnuði með réttindatengdri efnahags- og félagsmálastefnu sem leggur áherslu á jafnrétti og reisu hvernar persónu. Í yfirlýsingunni eru þingmenn einnig hvattir til að innleiða heimsmarkmiðin um sjálfbæra þróun fyrir árið 2030 – að skilja engan eftir – sem bestu vonina um frið, lýðræði og sjálfbæra þróun fyrir alla. Yfirlýsingin er boðskapur vonar sem kallar eftir umburðarlyndari heimi þar sem fjölbreytileika er fagnað og sérhver manneskja er viðurkennd fyrir framlag sitt til samfélagsins. Þar er einnig kallað eftir því að þingmenn geri hvers kyns ofbeldi tengt trúarbrögðum, skoðunum, útlendingahatri, kynþáttafordómum eða umburðarleysi jaðarhópa að broti samkvæmt lögum.

Í fastanefndum var fjallað um fyrir fram ákveðin mál og ályktanir afgreiddar. Í 1. nefnd, um frið og öryggismál, fór fram umræða og afgreiðsla á ályktun um netárásir og þá ógn sem af þeim stafar fyrir alþjóðlegt öryggi. Ályktunin undirstrikar þörfina á alþjóðlegu samstarfi til að takast á við netglæpi, sem og að vernda heimsfrið, öryggi og efnahagslegan stöðugleika en viðhalda mannréttindum, þar á meðal málfrelsi. Þar er áréttað að konur, ungt fólk og börn eru meðal viðkvæmustu hópa varðandi árásir á internetinu. Ályktunin er afrakstur langs samráðsferlis og voru m.a. sendar inn 320 breytingartillögur frá þingmönnum sem afgreiddar voru af nefndinni. Í ályktuninni er lögð áhersla á ábyrgð þinga við að byggja upp regluverk til að vernda borgara í netheimum á sama hátt og í raunheimum.

Í 2. nefnd, um sjálfbæra þróun, fór fram umræða og afgreiðsla á ályktun um kolefnisjöfnun skóga og mikilvægi þess að tryggja fjármagn til átaksverkefna um verndun skóga og endurnýjun þeirra. Einnig var rætt um meginregluna um sameiginlega ábyrgð og hugtakið loftslagsréttlæti (*climate justice*). Þá samþykkti nefndin að næsta umræðuefni yrði um samstarf um aðgerðir í loftslagsmálum. Hvernig stuðla mætti að aðgangi að grænni orku á viðráðanlegu verði og tryggja nýsköpun. Enn fremur skipulagði nefndin í samstarfi við 3. nefnd, um lýðræði og mannréttindi, vinnustofu um aðgerðir til að sporna við loftslagsbreytingum.

Í 3. nefnd, um lýðræði og mannréttindi, var afgreidd ályktun um þinglega hvata til þróunarríkja sem eru með hátt hlutfall alþjóðlegra fólksflutninga og leiðir til að stöðva mansal og mannréttindabrot. Í ályktuninni hvetur IPU Sameinuðu þjóðirnar til að leggja á næsta allsherjarþingi stofnunarinnar aukna áherslu á aðgerðir vegna mansals, smygls á fólki og nútímaþrælahalds. Jafnframt eru ríkisstjórnir og þjóðþing hvött til þess að beina sjónum sínum í auknum mæli að mansali, m.a. kvenna og stúlkna, þar sem þær eru misnotaðar kynferðislega. Við afgreiðslu ályktunarinnar var tekin afstaða til 91 breytingartillögu frá 18 aðildarríkjum. Endurskoðuð drög voru lögð fyrir nefndarfund 14. október og voru þau samþykkt samhljóða. Eftir afgreiðslu og samþykkt ályktunarinnar lýsti rússneska landsdeildin yfir andstöðu við hana.

Þá fundaði starfshópur IPU um friðsamlega lausn stríðsins í Úkraínu með háttsettum sendinefndum þingmanna bæði frá Rússlandi og Úkraínu, hvorri í sínu lagi, með það fyrir augum að halda diplómátskum leiðum þingsins opnum fyrir friðaruppbyggingu í framtíðinni. Jafnframt hleypti IPU af stokkunum nýrri herferð, *Parliaments for the Planet*, sem ætlað er að virkja þing og þingmenn til að bregðast við neyðarástandi í loftslagsmálum. Með herferðinni eru þjóðþing og þeir sem starfa í þeim hvattir til að sýna fordæmi, draga úr eigin kolefnisfótspori og grípa til

raunhæfra aðgerða til að innleiða Parísarsamkomulagið um loftslagsmál til að takmarka hnattræna hlýnun við 1,5 gráður á Celsíus. Átakið skiptist í tvo hluta. Í fyrri hlutanum eru þjóðþing og þingmenn hvattir til að verða umhverfisvænni og kolefnisjafna. Síðari hluta herferðarinnar er ætlað að gera þjóðþingum og þingmönnum kleift að setja skilvirka löggjöf um loftslagsbreytingar, greiða atkvæði um nauðsynleg fjárlög og gaumgæfa aðgerðir stjórnvalda, einkum framvindu landsframlaga (NDCs) til framkvæmdar Parísarsamkomulagsins. Þá eru þjóðþing hvött til að taka ríkari þátt í ferlum rammasamnings Sameinuðu þjóðanna um loftslagsbreytingar, sérstaklega í aðdraganda umhverfisráðstefnu Sameinuðu þjóðanna, COP28, sem haldin verður í Sameinuðu arabísku furstadæmunum í desember 2023. Um 3.000 dæmum að loftslagslöggjöf og stefnum hefur nú þegar verið safnað saman í gagnagrunninn *Climate Change Laws of the World*, sem gerður er af *Grantham Research Institute* í *London School of Economics* í samstarfi við IPU. Einnig vinnur IPU náið með Sameinuðu þjóðunum og tæknilegum samstarfsaðilum til að tryggja að þingmenn hafi aðgang að nýjustu vísindalegu þekkingu og lausnum varðandi loftslagsbreytingar.

Ráð IPU kom tvisvar saman á þinginu og afgreiddi fjölda mála. Aðildarríki IPU eru nú 179 talsins. Rætt var um fjárhagsáætlun IPU og var yfirlit yfir skipulagða fundi fram undan kynnt. Næsta þing IPU verður haldið í Lúanda 23.–27. október 2023. Frekari upplýsingar má nálgast á nefndasviði og á vefsvæðinu <http://www.ipu.org/>.